

Betænkning

over forslag til folketingsbeslutning om en reform af de grundlæggende skoleuddannelser.

(Afgivet af udvalget for undervisning og uddannelse den 28. maj 1969).

Udvalget har behandlet forslaget i en række møder og har herunder haft to samråd med undervisningsministeren og et samråd med socialministeren. Udvalget har endvidere stillet en række spørgsmål, som er besvaret skriftligt af undervisningsministeren. En af besvarelserne er optrykt som bilag til betænkningen.

Der er i udvalget modtaget skriftlige og/eller mundtlige henvendelser vedrørende forslaget fra

Danmarks Lærerforening,
 Dansk Forening for Hjem og Skole,
 Foreningen af Konsulenter i Erhvervsorientering og af Kontaktlærere,
 Kontaktudvalget i Århus, repræsenterende
 Hørehæmmede Børns Forældreforening,
 Landsforeningen Synshæmmedes Vel og
 Midtjysk Kredsforening under Foreningen
 for Spastisk Lammede samt
 De Uddannelsessøgendes Samarbejdsudvalg.

Under drøftelserne af forslagets punkt 5 om undervisning af handicappede har udvalget været inde på spørgsmålet om, i hvilket omfang det vil være nødvendigt at opretholde de nuværende specialskoler under særfor sorgen, såfremt folkeskolens specialundervisning udbygges efter de i forslaget angivne retningslinjer. I forbindelse hermed — og foranlediget af flere af de nævnte henvendelser til udvalget — har man forespurgt undervisningsministeren, om forsorgens specialskoler eventuelt tænkes overført til undervisningsministeriets ressort, i bekræf-

tende fald således, at de henlægges under direktoratet for folkeskolen og seminarierne, eller således, at der oprettes et selvstændigt direktorat til varetagelse af denne såvel som den øvrige specialundervisning af handicappede. De nævnte spørgsmål har endvidere været drøftet i et samråd med socialministeren.

Undervisningsministeren har oplyst, at antallet af svært handicappede elever ved særfor sorgens kostskoler for tiden udgør i alt ca. 850 (heraf ca. 520 på 1.-7. klassetrin), og at disse fordeler sig således: skolen for blinde og svagsynede 125 (100), skolerne for døve og tunghøre 585 (325) og skolen for vanføre 140 (95). Dette svarer på det nærmeste til kun 1 promille af samtlige børn i de pågældende årgange. Hertil kommer ca. 100 elever på ordblindeinstituttet og ca. 70 elever på statens institutter for talelidende. Under åndssvagefor sorgen er inddraget ca. 5.100 børn og unge i undervisningspligtig alder (7-21 år), heraf ca. 3.000 i alderen 7-14 år, der alle modtager undervisning under en eller anden form, ca. 90 pct. ved eksterntatskolerne (debilskolerne) og ca. 10 pct. ved centralinstitutionerne. Antallet af elever i de tilsvarende specialklasser i folkeskolen udgjorde i 1967-68 85 (synsklasser), 320 (høreklasser), 191 (taleklasser), 4.853 (læseklasser) og 8.637 (hjælpeklasser). Hertil kommer de grupper af handicappede, der undervises i de almindelige klasser, eventuelt kombineret med specialundervisning på hold, støtteundervisning m. v.

Spørgsmålet om, i hvilket omfang det vil være nødvendigt at opretholde specialskoler for handicappede på landsbasis, kan efter ministerens opfattelse ikke besvares generelt, men må tages op til vurdering for hvert område for sig. Spørgsmålet er særlig aktuelt for ordblinde- og taleinstitutternes vedkommende og hænger her nøje sammen med, i hvilken udstrækning det vil være muligt at udbygge folkeskolens specialundervisning på det pågældende område.

For så vidt angår blinde- og døveskolerne vil en væsentlig yderligere reduktion af elevtallene kunne få alvorlige konsekvenser for den gruppe af elever, som under alle omstændigheder må blive tilbage dels med hensyn til mulighederne for en rimelig integrering i et mere normalt miljø, dels med hensyn til en tilstrækkelig differentiering af undervisningen. Denne sidstnævnte ulempe vil dog for døveskolernes vedkommende kunne afbødes gennem en koncentration på et færre antal institutioner end de nuværende fire.

Inden for åndssvageforsorgen er det princip, som forslaget er udtryk for, for så vidt allerede gennemført med oprettelsen af eksterntatskolerne, som disse skolers elever kan blive boende hjemme.

Udvalget forudsætter, at hele dette problemkompleks, specielt for så vidt angår blinde- og døveskolerne, gøres til genstand for nærmere drøftelser mellem socialministeren og undervisningsministeren.

Med hensyn til spørgsmålet om specialskolernes administrative placering har undervisningsministeren oplyst, at der ikke foreligger forslag eller planer om at overføre disse skoler til undervisningsministeriets ressort, og at der således heller ikke vil være grundlag for at oprette et selvstændigt direktorat for specialundervisningen. Den fornødne koordinering af undervisningen af handicappede vil blive sikret gennem et fast samarbejde mellem de respektive myndigheder såvel på det centrale som på det lokale plan.

Udvalget kan for sit vedkommende henholde sig hertil.

Under det afholdte samråd med socialministeren har udvalget henledt ministerens opmærksomhed på det problem om økonomisk støtte til elever i 8.-9. klasserne, som må forventes at opstå ved en udvidelse af

undervisningspligten, hvis støtte fra Ungdommens uddannelsesfond fremdeles skal være forbeholdt elever over den undervisningspligtige alder. I tiden indtil da forventer udvalget, at støtte fra Ungdommens uddannelsesfond til elever på de pågældende alderstrin opretholdes efter samme principper som hidtil.

Udvalget udtrykker sin tilfredshed med, at man i undervisningsministeriet vil søge at skabe mulighed for udvidet samarbejde mellem hjem og skole, idet man finder det meget betydningsfuldt, at et sådant samarbejde praktiseres fra 1. klasse. For yderligere at styrke dette samarbejde finder udvalget det ønskeligt, at der i den kommende tilsynslov gives hjemmel for et rådighedsbeløb til skolenævnene med henblik på dette formål.

Udvalget har stillet nedenstående ændringsforslag nr. 5, som er tiltrådt af undervisningsministeren. Ændringsforslaget til sigter at understrege betydningen af at fremme også samarbejdet inden for skolen og forståelsen mellem forældre, lærere og andre med tilknytning til skolen.

Undervisningsministeren har over for udvalget erklæret sig villig til nærmere at overveje, hvorledes den udvidede undervisningspligt vil kunne opfyldes gennem deltagelse i ungdomsskoleundervisning. Det må dog være en forudsætning, at det årlige timetal bliver væsentligt højere, end det i øjeblikket er normalt for elever i ungdomsskolen.

Udvalget erkender, at reglerne om skolegangens påbegyndelse bør smidiggøres, og tilslutter sig bemærkningerne til forslaget, hvorefter dette ikke er motiveret af ønsket om en generel sænkning af aldersniveauet ved skolegangens påbegyndelse.

Udvalget har drøftet spørgsmålet om et uddannelsesråd for de grundlæggende skoleuddannelser og har den opfattelse, at der er behov for yderligere såvel kortsigtet som langsigtet planlægning og koordinering, men at både rådets sammensætning og dets nærmere arbejde kræver en yderligere drøftelse, som udvalget bør tage op i næste folketingssamling.

Et flertal (det konservative folkepartis, venstres og det radikale venstres medlemmer af udvalget (med undtagelse af P. E. Eriksen og Svend Haugaard)) indstiller her-

efter forslaget til *vedtagelse* med den af udvalget ved ændringsforslag nr. 5 foreslåede ændring.

Et *mindretal* (socialdemokratiets og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) stiller nedenstående ændringsforslag nr. 1-4 og 6-8, hvorom der henvises til de ledsgående bemærkninger.

Mindretallet indstiller forslaget til *vedtagelse* med disse ændringer og den af udvalget foreslåede ændring.

Et *andet mindretal* (P. E. Eriksen og Svend Haugaard) stiller nedenstående ændringsforslag nr. 9, som tilsigter at udskyde beslutningen om en eventuel forlængelse af undervisningspligten i en tre-årig periode.

Mindretallet indstiller herefter forslaget til *vedtagelse* med denne og den af udvalget foreslåede ændring.

Ændringsforslag.

Af et *mindretal* (K. B. Andersen, Bertel Pedersen, Peter Jørgensen, Bodil Koch, Orla Møller, Karl Max Rasmussen og Gunhild Due):

Til punkt 1.

1) I 1. punktum udgår ordene „, omfattende en 9-årig grundskole og et supplerende 10. skoleår.“

Til punkt 2.

2) I 1. punktum ændres ordene „8. og 9.“ til: „8., 9. og 10.“

Til punkt 3.

3) Bestemmelsen udgår.

Til punkt 4.

4) Bestemmelsen udgår.

Af *udvalget*, tiltrådt af *undervisningsministeren*:

Til punkt 7.

5) Bestemmelsen affattes således:

„7. Samarbejdet mellem hjem og skole og samarbejdet inden for skolen bør støttes og opmuntres, ikke blot for at fremme ele-

vernes almene trivsel i skolen og den gensidige forståelse mellem forældre og lærere samt andre med tilknytning til skolen, men også med henblik på en forstærket rådgivning om uddannelsen og de valgmuligheder, den indebærer for eleverne.“

Af *mindretallet* under nr. 1:

Til punkt 8.

6) 1. afsnit affattes således:

„Det 8. undervisningsår gøres obligatorisk fra 1972-73, det 9. undervisningsår fra 1973-74 og det 10. undervisningsår fra 1974-75.“

7) I 2. afsnit ændres „9-årige“ til: „10-årige“.

8) 3. afsnit affattes således:

„Hel eller delvis fritagelse for undervisning kan ske i ganske særlige tilfælde.“

Af et *mindretal* (P. E. Eriksen og Svend Haugaard):

9) Bestemmelsen affattes således:

„3. Beslutning om eventuelt forlænget undervisningspligt udsættes, til det inden for en 3-årig periode viser sig, om det er muligt gennem øget frivillig skolegang at nå et tilfredsstillende resultat.“

Bemærkninger.

Til nr. 1 og 2.

Baggrunden for forslaget om at lade ordene om folkeskolens opdeling i en 9-årig grundskole og et supplerende 10. skoleår udgå af bestemmelsen er den modsætning, der er mellem disse ord og den indledningsvis udtrykte målsætning, at folkeskolen skal være en 10-årig almen skole.

Skal denne målsætning have et reelt indhold, må den give mulighed for en afgørende ændring i skolestrukturen, som forudsætter erfaringsmateriale tilvejebragt ved omfattende forsøg gennem hele det 10-årige skoleforløb. Dette synspunkt var også baggrunden for det af socialdemokratiet den 3. oktober 1968 fremsatte forslag til lov om ændring af folkeskolelovens forsøgsparagraf, et forslag, som beklageligvis under behand-

lingen i folketinget ændredes på en sådan måde, at loven ikke som oprindelig foreslået giver mulighed for forsøg med 10-årig enhedsskole. En beslutning om principperne for en kommende reform af de grundlæggende skoleuddannelser bør ikke udelukke den nævnte mulighed.

Muligheden for overgang til gymnasiet eller andre skoleformer før det 10. skoleår bør ikke være en hindring, da en sådan overgang næppe vil betyde noget afgørende brud på princippet om en 10-årig enhedsskole. Forholdet til realeksamen er helt uafklaret og vil ikke kunne afklares, før tilstrækkelige erfaringer fra forsøg med enhedsskolen foreligger.

Til nr. 3.

Det foreslås at lade forslagets punkt 3 udgå, da der intet nyt er i bestemmelsen. Der er således allerede i dag mulighed for at påbegynde en faglig uddannelse efter det 9. skoleår, og bestemmelsen må efter de ovenfor foreslåede ændringer til punkt 1 og 2 og ændringsforslag nr. 6 og 7 til punkt 8 anses for overflødig.

Til nr. 4.

På baggrund af de i øvrigt foreslåede ændringer, især nr. 6 og 7 til punkt 8, må bestemmelsen anses for overflødig.

Til nr. 6 og 7.

Det findes rimeligt allerede nu at fastlægge tidspunktet for indførelse af et obligatorisk 10. skoleår. Den nærmere udformning

af planerne for denne undervisning og dennes indpasning i uddannelsessystemet bør afvente arbejdet i det underudvalg, som er nedsat til behandling af disse spørgsmål, jfr. forordet til betækning om undervisningspligtens udvidelse.

En omfattende forsøgsvirksomhed til tilvejebringelse af det for en sådan planlægning nødvendige erfaringsmateriale bør snarest iværksættes.

Der henvises i øvrigt til bemærkningerne til ændringsforslag nr. 1 og 2.

Til nr. 8.

Det foreslås, at bestemmelsen om mulighed for at afbryde skolegangen efter det 7. skoleår med henblik på erhvervsarbejde eller anden udviklende beskæftigelse udgår af forslaget.

En sådan ordning medfører risiko for en forhastet placering i erhvervslivet, i enkelte tilfælde måske endda en vis økonomisk utilnytelse. Eleven vil endvidere let miste kontakt med undervisning, og gode indtjeningsmuligheder med deraf følgende ændring i forbrugsvanerne vil kunne gøre eleven utilbøjelig til at genoptage skolegangen.

Den foreslåede bestemmelse om hel eller delvis fritagelse må betragtes som en nødvej, og før den tages i anvendelse, bør man have undersøgt og tilbudt andre uddannelsesformer. En generel fritagelsesmulighed vil kunne betyde en afgørende svækkelse i bestræbelserne for udbygningen af de pædagogiske forholdsregler, der er en forudsætning for undervisningspligtens udvidelse.

Lembourn.	Gerda Møller.	Knud Bro.	Ellen Strange Petersen, næstformand.	Robert Christensen.
P. E. Eriksen.	Holger Hansen.	Svend Hangaard, formand.	Bernhard Baunsgaard.	
Meta Ditzel.	K. B. Andersen.	Bertel Pedersen.	Peter Jørgensen.	
Bodil Koch.	Orla Møller.	Karl Max Rasmussen.	Gunhild Due.	

Bilag.*Spørgsmål til undervisningsministeren:*

Hvordan tænkes bestemmelserne i punkt 8, 3, stykke, praktiseret?

Undervisningsministerens svar af 20. marts 1969:

Adgangen til at *afbryde* skolegangen mellem det 7. og det 8. skoleår tænkes praktiseret lempeligt, således at forældrene blot skal dokumentere, at eleven har opnået adgang til et erhvervsarbejde eller anden beskæftigelse, som han eller hun selv ønsker at påtage sig, og som efter de stedlige skolemyn- digheders (skolekommissionens) skøn er af passende art og omfang.

En eventuel adgang til hel eller delvis *fritagelse* for skolegang efter det 7. skoleår må derimod efter min opfattelse holdes inden for meget snævre rammer. Det må således bl. a. være en selvfølge, at der ikke bliver tale om fritagelse af økonomiske grunde, og at der til enhver fritagelse knyt- tes vilkår om bistand fra skolens eller anden side til en passende beskæftigelses- eller ud- dannelsesmæssig placering. Initiativet til fritagelse bør ikke kunne udgå fra skolen, men alene fra forældrene eller eleven selv, og afgørelsen bør henlægges til den amts- kommunale skoleadministration, eventuelt med rekurs til ministeriet.

Helge Larsen.

/ J. Munk-Hansen